

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МЕДИЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДУ «ІНСТИТУТ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я ім. О.М. МАРЗЕСВА НАМН УКРАЇНИ»
ГО «УКРАЇНЬКА АСОЦІАЦІЯ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я»

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

**ЗБІРКА ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ**

Випуск 22

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МЕДИЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я
ім. О. М. МАРЗЄЄВА НАМН УКРАЇНИ»
ГО «УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я»

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

(ВІСІМНАДЦЯТІ МАРЗЄЄВСЬКІ ЧИТАННЯ)

Збірка тез доповідей
науково–практичної конференції
з міжнародною участю

Випуск 22

20-21 жовтня 2022 р.

**м. Київ
2022**

ISBN 978-617-7201-88-4

**Актуальні питання громадського здоров'я
та екологічної безпеки України
(вісімнадцяті марзеєвські читання) :**

зб. тез доп. наук.–практ. конф. з міжнародною участю
(21-22 жовтня 2022 р.). гол. ред. акад. Сердюк А.М.
К.: ВЦ «Просвіта», 2022. Вип. 22. 480 с.

Редакційна колегія:

головний редактор — академік

НАМН України Сердюк А.М.

заступники головного редактора:

чл.-кор. НАМН України Полька Н.С.

доктор мед. наук, професор Турос О.І.

члени редколегії: канд. мед. наук Рудницька О.П.,

канд. мед. наук Коблянська А.В., н. с. Коркач В.С.

м. н. с. Мельченко Ю.В., пров. інж. Лейких С.В.

Збірка містить тези доповідей науково-практичної конференції з міжнародною участю, присвяченої вісімнадцятим марзеєвським читанням «Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України».

Конференція проходила 21-22 жовтня 2022 року у Києві.

Голова оргкомітету академік Національної академії медичних наук України Сердюк А.М.

© Автори тез — тексти,

© ДУ «ІГЗ ім.О.М. Марзеєва
НАМНУ» — упорядкування.

ISBN 978-617-7201-88-4

**АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА НОРМАТИВНОГО ДОКУМЕНТУ
«ДЕРЖАВНІ САНІТАРНІ НОРМИ І ПРАВИЛА (ДСанПіН)
«ПОКАЗНИКИ БЕЗПЕЧНОСТІ ТА ОКРЕМІ
ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ ПИТНОЇ ВОДИ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ ТА НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ
ІНШОГО ХАРАКТЕРУ»**

Гаркавий С.І.

НМУ імені О.О. Богомольця, м. Київ

Міністерство охорони здоров'я України наказом № 683 від 22.04.2022 р. затвердило «Державні санітарні норми і правила (ДСанПіН) «Показники безпечності та окремі показники якості питної води в умовах воєнного стану та надзвичайних ситуаціях іншого характеру». Ознайомлення зі змістом зазначеного ДСанПіН та його аналіз дозволяє позитивно оцінити нормативний документ, у якому, як і в чинному ДСанПіН 2.2.4.171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною» чітко визначено, що вода, придатна для споживання людиною має бути безпечною в епідемічному й радіаційному відношенні, мати сприятливий органолептичні властивості та нешкідливий хімічний склад. Не шкідливою за хімічним складом є питна вода, в якій вміст шкідливої хімічної речовини не перевищує гранично допустимої концентрації (ГДК), тобто такої її максимальної концентрації (мг/дм³), яка при надходженні до організму людини з питною водою не призведе до негативних змін не лише у стані її здоров'я, а й у стані здоров'я прийдешніх поколінь. Однією з особливостей гігієнічного нормування хімічних речовин у воді (природного походження, тих, що вносяться до води з реагентами під час водоочищення та які потрапляють до водойм, переважно поверхневих) є те, що їхні ГДК поширюються не лише на воду джерел питного водопостачання населення, але й на питну воду, оскільки традиційні технології водоочищення розраховані на освітлення, знебарвлення й знезараження води і вони не позбавляють воду від хімічних речовин. Нормуються ж хімічні речовини у воді за трьома ознаками шкідливості: органолептичною, загально-санітарною, коли дослідженнями

встановлюються порогові концентрації для хімічних речовин, які вивчаються, нарешті - санітарно-токсикологічною, коли в токсикологічному експерименті на лабораторних тваринах визначається максимально недіюча доза, що потім перераховується в максимально не діючу концентрацію. Мінімальна з трьох встановлених концентрацій і визначається, нарешті, як ГДК з відповідним класом небезпечності хімічної речовини. Наказом МОЗ України від 02.05.2022 № 721 затверджено «Гігієнічні нормативи якості води водних об'єктів для задоволення питних, господарсько-побутових та інших потреб». Документом затверджено перелік 1377 найменувань хімічних речовин, для яких науково встановлено ГДК чи ОДР (орієнтовно допустимі рівні) у воді.

В ДСанПіні, розробленому й затвердженому на період воєнного стану та надзвичайних ситуацій іншого характеру, величини ГДК деяких хімічних речовин виявились менш жорсткими. В пошуках істини та відповіді на запитання чим обумовлені такі розбіжності ми звернулись до Директиви Ради 98/83/ЄС від 03.11.1998 р. про якість води, призначеної для споживання людиною. У новій редакції цієї Директиви (ЄС) 2020/2184 від 16.12.2020* знайомимось з 34 найменуваннями хімічних речовин, параметри концентрацій яких не у всіх випадках збігаються із зазначеним вітчизняним законодавством. Ми припустили, що автори зазначеного нормативного документу, в якому подані показники якості питної води, що підлягають дотриманню та моніторингу на період воєнного стану та надзвичайних ситуацій іншого характеру, враховували можливо саме рекомендації Директиви ЄС, у відповідь на імплементацію (гармонізацію) вітчизняного законодавства з Європейським. У Директиві ЄС, щодо якості питної води визначено, що з метою захисту здоров'я людини від шкідливих наслідків будь-якого забруднення води, призначеної для споживання людиною, держави, які є членами ЄС можуть дотримуватись більш суворих стандартів, але про них необхідно повідомляти відповідну Комісію відповідно до принципів і норм Договору.

У зв'язку з цим виникає питання, чим обумовлені розбіжності в параметрах ГДК деяких шкідливих хімічних речовин у ДСанПіні «Показники безпечності та окремі показники яко-

сті питної води в умовах воєнного стану та надзвичайних ситуаціях іншого характеру» з чинними в ДСанПін 2.2.4.171-10 та «Гігієнічними нормативами якості води водних об'єктів для задоволення питних, господарсько-побутових та інших потреб». І якщо параметри вмісту пестицидів (сума) у зазначеному ДСанПіні не викликає заперечень, через те, що пестициди за стрес-індексом** (150***) займають першу позицію серед небезпечних забруднювачів довкілля, тому в тимчасовому документі величина ГДК суми пестицидів ($0,5 \text{ мкг/дм}^3$) й збігається з нормою, затвердженою в ДСанПін 2.2.4.171-10, також з величиною ГДК в нормативному документі «Гігієнічні нормативи якості води водних об'єктів для задоволення питних, господарсько-побутових та інших потреб», затверджених відповідним наказом МОЗ України. Але виникає запитання чим обумовлено послаблення в 5 разів – до $0,005 \text{ мг}$ проти $0,001 \text{ мг/дм}^3$ (ГДК за сан.-токс. ознакою шкідливості, 2-й клас небезпечності) вмісту у воді питній кадмію. Кадмій*** належить до шкідливих хімічних речовин з ефектом вибіркової токсичності для людини й призводить до гострих і хронічних респіраторних захворювань, обумовлює ниркову дисфункцію, злоякісні новоутворення. Як шкідлива хімічна речовина, кадмій, серед важких металів, займає другу позицію за стрес-індексом (135) після пестицидів. А згідно класифікації Міжнародної Агенції з Вивчення Раку (МАВР)**** кадмій віднесений до канцерогенних металів II В групи, які є можливо канцерогенними для людини й до III групи – канцерогенні для тварин.

Це стосується й вмісту у питній воді ртуті (1 кл. неб.) – ($0,001 \text{ мг/дм}^3$ проти $0,0005 \text{ мг/дм}^3$); бору (2 кл. неб.) – ($2,4$ проти $0,5 \text{ мг/дм}^3$); міді (3 кл. неб.) – ($2,0$ проти $1,0 \text{ мг/дм}^3$); хлоритів ($0,7$ проти $0,2 \text{ мг/дм}^3$). До речі в Директиві (ЄС) 2020/2184 зазначено, що параметричне значення хлоритів ($0,70 \text{ мг/л}$) у питній воді повинне застосовуватись, якщо для дезінфекції води, призначеної для споживання людиною, застосовується метод дезінфекції з використання діоксиду хлору, при якому утворюється хлорат. Там, де це можливо, без шкоди для дезінфекції, Директива ЄС рекомендує державам-членам прагнути до більш низького значення хлоритів у питній воді, що й визначено ДСанПін 2.2.4.171-10.

Виникає, також запитання щодо параметричного значення бору в питній воді на рівні 2,4 мг/л. В Директиві прописано, що ця величина має застосовуватись, коли переважним джерелом води системи централізованого водопостачання є вода опріснена. Це стосується й регіонів, де геологічні умови можуть призвести до високого рівня вмісту бору у підземних водах. Населення України, як відомо, споживає не опріснену, а прісну воду переважно з поверхневих водойм, також прісну воду з підземних міжпластових джерел.

Якщо врахувати, що бор, кадмій і ртуть класифікуються як хімічні речовини 1 й 2 класу небезпечності з ефектом біологічної суматії дії за одночасної присутності, зокрема у воді, то це ще раз ставить під сумнів доцільність послаблення вмісту останніх у воді, вищезгаданим ДСанПіН «Показники безпечності та окремі показники якості питної води в умовах воєнного стану та надзвичайних ситуаціях іншого характеру». Розбіжностей в нормативах інших хімічних речовин характеризувати не будемо. Не викликає заперечень лише послаблення нормативів деяких органолептичних показників якості, кількісні величини яких співпадають з верхньою межею вмісту останніх у питній воді, визначених чинним ДСанПіН 2.2.4.171-10.

Висновок. Схвалюючи позитивно в цілому гігієнічні вимоги до питної води, затверджені Наказом МОЗ України 22.04.2022 р. № 683 «Показники безпечності та окремі показники якості питної води в умовах воєнного стану та надзвичайних ситуаціях іншого характеру», дотримання яких сприятиме недопущенню ускладнень санітарно-епідемічної ситуації в населених пунктах України, пов'язаних з вживанням недоброякісної питної води в умовах воєнного стану, необхідно підкреслити, що зміни ГДК токсичних хімічних речовин у питній воді, в сторону їх послаблення, мають бути науково обгрунтованими й затвердженими в порядку, встановленому чинним законодавством.

* - <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020L2184&from=ES>"

** - <https://uk.wikipedia.org/wiki/Стрес>

*** - https://www.ipae.uran.ru/sites/default/files/.../users/Принципы_2015.pdf

**** - osvita.ua/vnz/reports/ecology/21245/